

Radovan Beli Marković

CHRONIQUE(3)

Presuđeno je, posle, na Dvoru, kako između evropskog i srbijanskog Weltanschauung-a nema pomirenja, ali da – zarad svoje koristi i diskrecionih državnih razloga – malena i analfabetska Srbija, ne samo u ludničkoj ovoj zaludgradnji, potrebuje čoveka sa strane, ipak i veoma promptik, samo ne od fajte onih koji će, poput ingŌneura Gojmira plem. Rozzge, Lude kuće zaludgradilište u peštanskoj stolici svidati, bez personalnog osećaja gde mu ono lomi hrptenjaču, i takvom su presuđom, na koju ne mogaše biti apelate, visokim činovnicima nadležnog Ministarstva preko noseva povučene debele štrikle, premda bez fatalnih posledica po državni organizam i okomiti uspon ičije karijere.

Filosofski i juristički neobjašnjeno iščeznuće tvrtke DANUBIA, sa njezinim atache-consiliarusom g-darom Nikolom St. Aškovićem, kud i kamo se manje spominjalo negli Johana Nepomuka Melcela pedalni onaj orkestrion, ponad čije sudbine potitravaše dobra nadežnost i vera da se na jednom od kontinenata, makar i u kakvoj sankilotskoj krčmi, simfonično jošte oglašava, notalnim *auruumom* prozarujući obskuran-subjekte i snubeći pri tom gromke ovacije.

Govorkalo se, doduše, da je g-dar Nikola St. Ašković u tomruku carigradskog *Deposita* ispustio dušu ('učustečen sa nekakovim Armencima kojino jošte za Abdul-Azizova vakta tajno iskvahu tantuz-medžedije'), pošto su mu do zadnjeg groša izmamili sve u Srbiji opljačkane pare – posredovanjem onih agenata koji su, unatoč prisegnuću srbijanskom Dvoru, svoje i inače promiskuitetno špijonstvo stavili u službu Visoke Porte, ali takva govorkanja, filistarski špikovana izveščalim poslovicama i prožeta dvosmislenim othukivanjima čaršijskih ćurkoša, bejahu samo intrada u OpŌra-qmunique sa pripevnom arijom: „Opet afera”, po *librettu* koji velikodušno ponudavaše licitacija za skoru gradnju valjevke munjare, to jest: elektrane kod nekadašnjeg Tadićevog mlina što je na pročelju zadržao staro ime, iako bejaše, linijom mutne jedne špekulacije, dospao u posed nečuveno grabežljivog bojara Vuka Đelaša (u čiju vampiričnost niko nije sumnjao!), kad je gazda Tadić odlučio da sav svoj nekretni kapital prometne u gotovinu, eda bi namirio trošak koji poiskavaše podizanje jedne neanderlandezne vetrenjače kakva mu se, prema zapisu u Tadića čituli, odavno ukazivaše – u istom lanšaftu koji je opredeljen da na anzihtkartama Ludoj kući bude pozadina.

S tog punkta motrenja, i kraj tolikih zbitija, ni u snu nikom do uma nije dolazilo da bi iščekivani čovek sa strane – 'zatečenog stanja rigorozni revizor i ovlašteni nas-tojatelj na skorom Lude kuće dočetu' – mogao biti niko drugi doli Turcima davno halaljeni g-dar Nikola St. Ašković, iz srbijanskog podanstva i sa spiska živih odavno ispisan, a kad se o tome proneo glas, mnogima prozeboše srca i pod pazusima se neki proznojiše vidno, ne toliko zbog nejasnog statusa g-dara Nikole St. Aškovića, u

pogledu personalnog obreknuća ovom ili onom svetu, koliko zbog nedoumevanja: kako sa oglašenim mrtvacem sviđati špekulacije?

A. G. Matoš, Cher Maÿtre i upokojeni moj prijatelj, prilikom naših u Agramu tajnih susretanja, govorio mi je: „Za luđačkog liječnika imadeš neprjepornog dara“, ali mi nikada nije priznavao za pisanje ovakvih feuilletona – a ličnu predisponiranost, te ne osećam baš krepko pouzdanje dok iznašam ono zašta prisegnuti ne bih mogao, tragom mehaničkih lažaca koji bezjačkom svojom usmenošću i posve uzgrednim zapisima dodatno zafrigavaju klin – čorbu moje narative. Nisam, naime, načisto: je li je u ovom feuilletonu – u više domišljanja negli golih fakata i da li će, bez domišljanja, gola fakta – od kojih do pucanja može zašumeti glava – proizvesti priču koja će kraviti zaledena srca?

Stoga, ovu g – dara Nikole St. Aškovića aferu uvršćujem u onaj red istinitih nedogađaja, kakvim obiluju izvesni iz novijeg doba romani, premda mi neki jošte držeći starci prisezahu da su se svojim očima osvedočili kako pomenuti prokaženik, zaogrnut domino – talarom, lično pristupa licitacijskom tročlanom odboru i pred uvaženi trijumvirat podastire portefeuille sa ponudom za gradnju valjevske munjare ('... gledajući kao da ne gleda, ukočeno nasmejan kao da dentisti pokazuje zube'), pa bih takvim 'svedocima' u špaga tutnuo novce, ne pominjući im da su valjevska munjara i Luda kuća dve sasna različite gradnje, te bi o svakoj valjalo drukčije lagati, a sve ovo zapisujem svestan kako bi i seoska snaša ponad gornjih redova naprčila usne, kao kad se uzelo govorkati da će gospođa Mašin, srbijanska kraljica *in spe*, Ludu kuću poneti u miraz, zbog čega se mlađani kralj Aleksandar Obrenović izuzeo na sve one koji su, u pogledu bajoslovnog otezanja same zidanije i barokne bujnosti neimarskog troškownika, državni čabar probušili, pa sve što se gore ulije – dole iscuri.

Ali i ove su priče gotovo prekonoc presahnule, poput barskih plićaka iz koje marva brzo popije vodu, i g – dara Nikolu St. Aškovića više niko nije spominjao, kao ni gospođu Mašin, čija morganat – afera uveliko potanjaše u maglu opšteg ressentimenta, uz pobočnu priču o pomenutoj valjevskoj alaturi, ili niko nije smeo ništa reći, pogotovo kad je iz Prestonice nenajavljeno pristigao dobrom većinom izvikani Skupštinski odbor, poradi rigoroznog sviđanja istine i uterivanja sučke valjevskim poglavarima.

Pomenuti se odbor, odmah po prispeću i stavljanju na kost – kvartir „Sekulić hotela“, partenogenetično podelio na dva pododbora, od kojih je jedan u Načalstvu sviđao račune, a drugi se posvetio žalosnim prilikama na samom gradilištu, odakle već bejaše razneto sve što se razneti moglo, i ponovnom rekognoscu sveukupnog Platz – a koji je zvanično pripadao državi, a uistinu – žabama, u mlakom i truležnom portetu besciljnog barskog trajanja.

Rešeno je, posle, jednodušnom plenarnom odlukom, da se irigacionim prokopom odvede ustajala voda, kojij bi se sondažnim bušama – a zarad trajnog začepljenja – napi-pao podzemni vratak, te da se gradnja Lude kuće nastavi i dokonča na dolično prosušenom Platz – u, s čim se odmah i započelo – dovođenjem buljuka gorkih akordaša, prokušanih na objarčenju šabačke dumače, koji su, za nepun mesec, pomenuti prokop pružili do Kolubare, čime je taktičkim i naoko sekundarnim, a uistinu strategijski pobuđenim očekivanjima jare železničke oficije štedro udovoljeno, jer su se, prosušanim poljem, Schi-

ene ulaznog koloseka za buduću valjevsku štaciju po kud i kamo nižoj bankini mogle postavljati, bez straha od povodanja i donjih voda iznenadnih naviranja, zbog čega su crne pantljike po reverima stavili svi oni koji su se zakleli da skidanjem šešira nikada neće pozdravljati prolaskе ajzlibana, nadajući se kako će Kolubara i Belo Valjevo navek ostati izvan Universalne pružne encikličnosti po kojoj bljuju vatru kako Symmpton–Expressi sa štedro molovanim vagenima, tako i šumske lokomotive pred otvorenim kolesima tvrtke GUTMANN, degažirane zarad seču i *exporta* neoguljene hrastovine.

Preponiznim su i, kažu, kadšto prekornim pogledima gorki akordaši nažuljali policajnu dušu zloglasnog gospodina Cenića, tajnog savetnika i cercleuxa svih valjevskih načelnika, kojem se njihova preponiznost učinila sumnjivom, što ga je i navelo da među blatnjave i prljave čuješe svog čoveka piketira, kako bi mu taj sočio svaku reč koju u snu i na javi progovore, ali su tog čalova nekako prozreli i starozavetno ga cigljama i kamenjem zasuli, kad ga zamalo sfundali nisu, pa je, zbog ovog inzulta, gospodin Cenić – u svojoj konduiti – dugo trpeo karijernu Fleck–u.

A kad su sa šabačkog pristana, teškom mukom, kiridžije dopremile velika okovana vrata i fenšter–okvire sa gustim zaprečnicama od polucolovnog rundajz–ocala, poznalo se da će se, naskoro, i u valjevskoj Ludoj kući o klajderštok kačiti šeširi, dok će pridošlice odmeravati dvostruka straža koja se klanja samo doktorima i onima koje doktori ljubazno puštaju preda se. Pristigle su, kroz nedelju–dve, i plehane table, iz Gođevčeve fabrike, a zatim: ojačane sastavnice za boničke krevete te bonički emalj–lavori, ali je tek doprema velikog šparherta, uz sav kuhinjski i trpezarijski mobilijar, svaku sumnju otklonila: Luda kuća se iz bezizglednog potonuća ubrzano dozivala k sebi!

Arhitekton Leonid Rajski (izredno preporučен od gospođe Mašin, koja više ne bijaše kraljica *in spe*, no istinska vladarka – doduše: sans se rendre compte des suites¹ – i doktora Snjegireva, beznadežnog dvorskog babinjara), dolazio je svakog dana u peti iza podneva sat, poput kunst–mahera koji radi na nekom pejsažu, a njegove savete i primedbe, upućene novoj zidarskoj orti, prenosio je policajni tumač Radenković koji ni sâm nije mogao da gleda pelengirašku bratiju, već je u hlad geometerskog ambrela prstom prizivao nekog Žebrak Ranka, grozničavog njihovog palira: „Ti dođi, a ja ću ti kazati!”

Za pomenutog arhitektona Rajskog bejaše spremljen poseban fijaker pun čipkanih jastuka i uopšte comme il faut ututkan, pride: dežurno osedlan belac, u aharu „Sekulić hotela”, kojeg bi izjutra jahao poljima, u pratnji ađutanta poslanog iz samog Dvora, a u onaj peti iza podneva sat – bairom Kolubare do Platz–a sred kojeg se, premda neukrovljena, Luda kuća bejaše već izborila za izraze pučke naklonosti i divljenja, pogotovo od kad se raščulo kako će, po urotničkom jednom planu, u njoj konfinovati gospođu Mašin, čim se sa prestola svrgnu, dok će se straža nastaniti u odelitom paviljonu ‘za koji tek što ne bejahu pristigli načerti’

Kromje pečene divljači i šampanja, tom Rajskom je u Belom Valjevu još nešto nedostajalo, može biti ono što ni u srbijanskoj Prestonici nije mogao imati, to jest: u svakoj

¹ nesvesna posledica

'duševnoj mu sobi' pristojan mebl, ali njegovo samodokinuće (čudnim i dotle nezabeleženim vešanjem: u gotovo cirkusantskom hipu preko balustrade hotelskog altana, s pomoć omče od terzijskog šnura kakvim bejaše opšiveno cvilih–platno takode hotelskog duška) valjevске novine, pozivajuć se na iskaze onog policajnog tumača Radenkovića, opisivahu kao tragičan slučaj za koji su svi znali da će se desiti, pa su čitatelji mogli zaključiti kako je taj Rajski izneverio prećutni dogovor: time što je usplahireno požurio i nije se – u obrećeni sat sa pomenutog altana – naklonio brojnom publikumu i sviti oko uparadenog načalnika, koji bi klimnuo glavom, uz dopustnu rećenicu: „Milo nam je, čekamo!”

Spominjano je, posle, u tom Rajskom slomljeno srce, većma među čitateljicama hercik–romana u sveskama, dok se u cercleux–ima valjevskih dona govorilo i o njegovoj izrednoj pameti, ali u Naćalstvu bejaše na snazi iz visoke neke kancelarije intimat: *Prićekati i ne uznemiravati puk*, kao da će se arhitekton Rajski predomisлити i pojaviti se, jedne večeri, u balskoj gali sa žutom ružom u zapučku, sred bilijar–sobe Sekulić–hotela, gde bi, lahko zarumenjen, podigao brušenu ćašu i neusiljeno se sa svima rukovao, posle gromkog i utrojenog: „Vivat!”

Pomisliło se da je Luda kuća ponovo puštena niz vodu, ćim je na nekom dvorskom rućku izmaknut srebrni tanjir namenjen 'titularnom konzulu Rajskom', premda još nije pala nikakva odluka, pošto argati i zidari bejahu u redovnom dejstvu, jedino što doprema crepa iz paleškog ringla, koja se odvijaše prema usmenom *contractusu* jošte iz vremena g–dara Nikole St. Aškovića, bejaše obustavljena, navodno: u korist nabavke olućenih klisa iz ćuvene mađžarske fabrike ZOLNAY, po davnašnjoj preporuci ingŌneura Gojmira plem.Rozzge, što se naskoro i istinitim pokazalo.

Kao što se nadundure zaneti kartaši, posle inzultnog kvarenja partije, nesmotrenošću pjanog pridošlice, tako se i pominjani puk nadundurio, ne na vest da krv poslednjeg Obrenovića još oprana nije (zbog ćega je, po dvorskim hodnicima, i repatrirani kralj Petar Karadorćević poskakivao kao da igra 'školice!'), nego što se ništavnom pokazala prića o tome da će gospođu Mašin, 'sireć: raskraljicu Dragu' silom nastaniti u doglednoj i dosežnoj blizini, a od strane valjevskog poglavarstva i dobromislećih ljudi urotnićkom je oficirstvu, najviše Apisu lićno, zamereno ne zbog flagrantnog gaženja zakletve i sabljaške kasacije kraljevskih maestetićnosti, već zbog drskog prenebregavanja 'odisajne potrebe' da makar narodni poslanici, ako ne sve poreske glave, takvom grangignole–u lićno prisustvuju.

Argati i zidari su, i u prevratnim danima, vredno slućili stvari radi koje i bejahu dovedeni, moće biti i zbog toga što su njima na dogled podignuta – dan po dvorskom onom usekovaniju – prirućna vešala za promptik–smaknuća o kakvima se po novinama ne donose note, tako da je – pre jeseni 1903. godine – u fenšterske zjapinu, prema presukanim sećanjima oćevidaca, uglavljen pripadajući tišleraj sa već uvitrenim drot–staklećem, pa bi svaki Belog Valjeva žitelj, kome bi prijatelji rekli kako je omršaveo i da nezdravo izgleda, ustreptaо malko i ponad 'duševnog svog soštojanija', podozrevajući ne toliko mogućnost da umni mu status zavidljiv svet i bezdušna konkurencija stave pod upitnik, koliko mogućnost da se u samoj Ludoj kući 'personalno inštaliju' nepotkupljivi doktori, što je, u ukupnom saldu, imalo za posledicu ovu neobićnost: ćim bi neko nekoga malo dublje u oći pogledao, pogledani bi

se razvikao: „Duševno sam na kararu i nemam groznicu!” – s tim što bivalo je, ve-
le, i takvih kojino su iza pasa nože potrzali.

Lude kuće interieur, sveukupni mebl i raspored pomoćnog mobilijarija, bejahu pove-
reni laičkom staranju doktora Fil. Ger. Popovića, profotizikusa Bolnice valjevske, koji je,
već uređenjem predvorja, čitavo zdanje bordelski adresovao (pravoslanom omilitikom
neukusno prožižući nekakav kaligrafski ispisan kućni red, uramljen ponad prijemnog
nalonja), računajući kako na valjevskih poglavara jemstveno odobravanje, tako i na ibe-
raschung , to jest: ushićenje onih iz Ministarstva viziting–beamtera, u svakom pogledu
potčinjenih persona i oglašanih izelica, kao i njihovih prozevanih tejšason gospoja.

Obdan su se, kažu, hodnicima Lude kuće vzmali argati, krlješteći se na svojih lica
zrcalna izobraženja (s tim što bi se, pred odrazima tih krlještenja, njihov starosta i pa-
lir, grozničavi Ranko Žebrak, i letom u suknenom dorcu, krlještio kud i kamo više), go-
tovi da jedni drugima nanose inzultirunge, a noću su pomenuti hodnici prelazili u nad-
ležnost sveprožimajuće i neizrecime praznine, u kojoj niko ničim ne može sebe zava-
rati, kao i beznadežne mesečine koja i kroz fenštere svačije živce opako ume dirnuti.

Dinastički prevrat učiniće značajnom raspravu o tome da li Ludu kuću iznutra
olčići belo a bojom mladog vina spolja, čime bi se, na simboličnoj razini, Luda
kuća mimohodnom pasažerstvu izjavljivala kao neka banjska villa (u skladu se in-
terieurom bordelskog gešmaka za kakav je doktor Fil. Ger. Popović, uređajem pri-
jemnice, nametnuo tugaljivu mustru), ili apersonalno sivom sve prebojiti, jer će
takva boja u svakom namerniku i kohabitantu utvrditi veru u solidnost državnih
temelja i tvrdnu rešenost repatrirane Dinastije da zemlju Srbiju, ni nagoveštajem,
ne povraća u apassionatto–aorist kraljice Drage.

Po intrasigentnoj recepturi nekog priučenog malera, koji se ni u gurbet–frentu ja-
mačno nije proslavio, smučkana je nekakva posna, samim tim i budžetski prihvatljivi-
va žuta boja, kakvom bejahu oličene zgrade valjevske Gimnazije i Pošte koje su, zbog
takve Maria–Theresiengellb monohromije i beznadežne fasadne perutljivosti, ličile na
gladna ubožišta, uprkos iskumstiranim gesimstovima, fenšter–vitražima, prekićenim
zabat–rozetama i ostalom dunderško–tišlerskom Shmuck–u kojim se samo naglašavala
deplasiranost portalnih karijatida – u večnom stidu zbog kišama rastočenih akantus-
venaca, od čijeg je gloriuuma pretekla samo provizorna drot–armatura, jer ti venci
sličiti bejahu onim trnjacima oko glava teških mučenica.

Valjevski poglavari nisu mogli znati kako ni jedna na ovom svetu Luda kuća izvan
sebe i ne postoji, te da se ni postojanje valjevske Lude kuće ne može sviđati po uzu-
sima koji vrede za protokolisanje narodnih kujni, javnih kupatila i brijačkih oficina, to
jest: po državnom obrascu i oholom tumačenju municipalnih vlasti, već da svakoj lu-
doj kući put za nalaženje same sebe i oblik postojanja određuje Samouspostavljena
Vaseljenska Ludnička Ekumena, po Kanonu Samosuštog Vaseljenskog Sveludačkog Sa-
bora (štono u svakom živom čoveku stalno zaseda!), čiji i najniži predšasnik pod kro-
vom rođene kuće oganj potpiruje i nosi svečanu crminu za svojom poginulom dušom.

Ne bejaše, stoga, nikakvo čudo što su rečeni poglavari (zbog hereditarnih pred-
rasuda i vapijuće neupućenosti u duboka i tajna pitanja ludničke entelehije, te ne-

posvećenosti u kodicil novije propedeutike) odmah primetili da u inventarijumu Lude kuće bure bez zadna nedostaje, pa je – prema noti žurnaliste Cvetića, u neakvim pištolj novinama čiji će drugi broj arhivski moljci uzalud tražiti – obzirni g. Jakovljević, onomašnji starosta pintarskog esnafa, odmah ponudio svoje dobre usluge i pomalo udvoričku okazion–cenu, što je bez ustručavanja odmah prihvaćeno.

Ludničko rublje, obaška krevetninu, pegnoire, pižame i spavaće košulje, isporučila je švačka radionica Rožalije Kerečki iz Novog Sada, *franco* beogradski pristan, iz Ministarstva su, poštanskim diližancom u velikom amanet–paketu, pristigle stezulje od trajdrot–platna, koje su po onim bajoslovnim rukavima nosile utisnuti crni ovalni singl (Bruxelles u lyku oko heraldički prestilizovanog salamandera), na stvari: atestat o nezapaljivosti, dok je nahtkasle, u gabaritu „Škodinih“ kištri za topovsku municiju, izradio ovdašnji tišler Perić – od neprosušene čamovine (štono i dan–danji gdešto pušta smolu), kakva u njegovom verkštatu idaše pod blanju za sirotinjske mrtvačke sanduke.

Ovdašnji salonski viveur – ako se to može reći za zevajuća posela uz 'cvaj–ferket–cvaj–klat' pletivo kojim se zabavljahu gospoje, krofine i žmare za sve, pride Ajšingerovo pivo za muške – bejaše presenjen gagričavom raspravom o opisanom ludničkom rublju u čiji se kvalitet *ab invisib* ozbiljno sumnjalo ('... zašto iz Novog Sada i Beledije, kad je ovdekan tušta šnajderica?'), kao da nije reč o krevetnini i pižamama za Ludu kuću, to jest: za jedan u sirotinjskoj i prezaduženoj državi budžetski *convictus*, nego o presvlačama i glamoir–spavaćicama za venecijanski hotel Danielli, čije gošće donose angora mačkice i imaju retrospektivna objašnjenja: zašto, čak i u takvom majestic hotelu, ukazuju poverenje samo ličnim štumadlama, rabe svoju monogramisanu krevetninu i lično spavaće nošivo, odnosno spavaće toalletes po meri, dok izvesna gospoda, i kad baš najbolje ne upravljaju sobom, kamo li svojim financijama, rađe spavaju u pohodnim gaćama i jeger–šlafankama, samo ne vole da se to dozna, premda svesni da će, jednog dana, teško postradati – prilikom prvog staloženijeg pregleda njihovih isprava.

Ali ni ovaj se tugaljivi temat nije dugo obdržao, jer su neki, po vetru, već začuli pisak makine i hućanje prvog kolubarskog vicinala, čije svečano prispeće bejaše obrečeno za 2. septemvrij 1908. u Boga godine, što je i te kako uplivilo na Lude kuće brzi dočetak, kojim povodom je uz slepačke gusle ispevan i jedan pohvalni *cantikum* (docnije uzet pod pero i pečatan u nekom od valjevskih kalendarijuma), kao narodni izraz blagodarnosti Dinastiji – koja i svoje, u pogledu umlja üntauglich podanike uzima u krilo i sve ih, kao božićnu germu, u topli poplun uvija.

Linijom učvršćenja dobrih međudržavnih veza – nakon krvoločnog dinastičkog prevrata, zapravo: oficirske urote na koju u Europi dobrim okom niko ne gledaše, a uz zapenušenu veru da će Schiene lajkovčanske pruge i Belo Valjevo prikučiti carstvujušćoj Vijeni i prelesnom Parizu – i ovdašnja je Luda kuća, preko podmićenih korenšpondenata bečke *Presse*, pristavljena na tezulju nesmiljene uljudbene vage (kraj utege srbijanskih neizrecimih tajni i samosatirućih nakanjenja), čiji su ravnajući kljunovi i ovaj put kolebljivo potitrali, da bi konačno pretegao pjat sa etalonima nedestizime europejske uljudbe, dok je srbijanska tezulja, sve sa lajkovčanskom prugom i valjevskom Ludom kućom, otišla u luft – gde je i do tada imala čast da bude.

Doktor Fil. Ger. Popović, profizikus Bolnice valjevske, primio se privremenog ravnateljstva: 'koliko da Ludu kuću – kao Titularzugsführer ovdašnjih medika – dobro adresuje, prilikom njezinog svečanog uvođenja u ludničku ekumenu, 'pred visokim izaslanstvom Dvora i dobroželatelnim ečelencama stranih država', što se – ne računajući neumesne zdravice domicilnih poglavara i gromka 'mnogajaljetstvanja' njihove podguzije – uistinu svelo na dve–tri dijareične oracije pred nekim subalternim dvorskim subjektima u frakovima usijanih laktova, pride toržestvena nazočnost šabačkog vladike, Njegovog preosveštenstva (... *sija–ija–ja*, ili tako nekako) i Konsistorijskog namesnika Simonovića, s brojnom svitom popovsko–inočkih subjekata, čije promašćene mantije i spuzle tijare ukazivahu na posvemašnje crkveno rasulo, uz nametnu i, sa stanovišta ovdašnjeg ubogog protokola, tegobnu nazočnost jednog živopisnog Cigájnerbarôna koji se iskazivaše kao rumunjskog veleposlanstva *second–attachéur*.

Pomenuti Cigájnerbarôn, zapravo: rumunjskog veleposlanstva *second–attachéur*, prema terxuman–notama nekog *anonima* iz Politz–Buch–a tajnog savetnika Cenića, primetio je, potpuno neočekivano i neprimereno žustro, da će, uz ovako lepi i evropski meblovani *convictus*, naskoro pofaliti uređeno groblje, kakvo svaka ludnica i inače mora područno imati, podrazumevajući i internu mrtvačnicu, zbog skandaloznih slučajeva familijarnog nehaja za preuzimanje upokojenih šticećenika, što svakog časa, u nihilističnom crescendo nepovoljnog sticaja žalosnih činjenica, može pruzročiti kaplju u srcu iole duševnijeg upravitelja.

Bleh–banda, pojačana cviležnim guslacima iz rupe za orkestar nekog ko zna gde i kada propalog teatra (sa kojima se g. Urban, kapelnik ovdašnje vojene muzike, ne bejaše u najboljem dosluhu, ako je verovati prestoničkoj „Politici“ i njezinom prihvatnom korespondentu, već teško obolelom L. Komaričiću), udaraše zaglušni Touch posle svakog zdravičenja, a onda je upriličena protokolarna vizita ('sireč: samarićansko prohodenije kroza sve sobe črez utešiteljnog svidanja sviju ot duševne trulosti bonika', kako je to u Konsistorijskom letopisu zabeležio protonamesnik Simonović), tokom koje se, između opisanog rumunjskog *second–attachéura* i doktora Fil. Ger. Popovića, ancilarno izjavlivaše jedan duševno progoreli guslač – izigravajući neslužbenog tumača – koji se ne pozivaše na istrajno pohađanje i *Summa cum laude* dočetak studija na nekom od par renomée konzervatorijuma, no na nekadašnji Wachtmeister–ski čin u aradskoj ušljivoj vojarni.

A što bi se ticalo ovog farsičnog vizitovanja duševno ugruvanih bonika ('sireč: utešiteljnog svidanja'... etc.), valja reći da o nekakvim bonicima i njihovim anamnesisima nema, niti može biti traga u ordinacijskim protokolima i personalnim dossier–ima, jer začećeni i samilosno vizitovani subjekti i ne bejahu istinski, no figurativni bonici, zapravo: ovdašnje kalfe i rakijom promoćeni pisari, pokladno preodeveni u boničke pižame (po slovu i duhu ministarskog jednog intimata i pojedinačnih franšizing–*kontraktusa*, uz duplu djurinu koju sleđuju narodni poslanici), zarad regularne celebracije otvaranja Lude kuće, a njima je pridodat i u ovdašnjem Politz–Arest–u zatoćeni personaž, među kojima i onaj jurat–budžaklija Adamović – kao da je s predumišljajem to udešeno, kako bi on, u docnijim svojim zalud–apelatima, o čitavoj ovoj maskaradi ostavio pisanog traga, pa g. Adamoviću i ovog feuilletone–a Auktor duguje makar duševnu zahvalnost, ako ne i čas komemorativne ćutnje kraj njegovog posigurno utonulog groba.

Dugo je, zatim, oko valjevske Lude kuće kože čuvao ukazni famulus Jerotije, pošto se u Ministarstvu nešto svrzlo ne samo oko njegovog, no i oko drugih personalnih postavljenja, čemu je pridonosio i zamršaj u međuludničkoj korenspondenciji, u vezi s pitanjem: kakav rang dolikuje novom *convictusu*, dok je doktor Fil. Ger. Popović, poimajući titularni honoraribitet a time i privremenost svog ravnateljskog zvanja, prazne boničke odaje bez naknade ustupao ovdašnjoj policiji – zarad konfinovanja sumnjivih pasažera, sa takode sumnjivim pasportima (ili bez pasporta), čiji su delikatni slučajevi poiskavali 'izviđanje u rukavicama'.

Pamtiće se, od takvih konfiniraca, nekakva Frau Bobočka, koja je dugo potrzala pitanje svog sevarskog nokširca, čiji nestanak valja pripisati policajnom murdarluku, i jedan mladac, imenom Freidrich Krlesza, odbegli kadet iz honvedske kasarne pečujskog Ludoviceuma, koga su srbijanske vlasti ('... sitne činovničke mizerije šljivarskog podrjetla') potvorile za špionstvo, a na stvari: radilo se o običnom Jugendschtreichu potaknutom mutnim zanosima, kakvi su pomenutog begunca – docnijeg razglašenog literatu, gotovo *Poeta Laureatusa* – i inače navodili na oprhne postupke, poput onog, dotle nezabeleženog skandala, to jest: 'potepuhnog hitanja blatnivih balisti' na svečani banski gala-pogreb presvetle gospođe Hortenzije Emerički de Emerici rođene plemenite Habdelić Zdenchaydvorszke, dok su zblanute žaobnice tapkale u mestu, pod žaobnim suknjama iz doba Dantea, očajnički previnutih preko glava, a žaobnici (sve sâmi Erzherzog i Feldmarchalleutenant!) trčali okolo–naokolo za svojim žaobnim Hochzylindrima – prikrivajući se iza nadgrobnika, kako bi se od 'blatnivog bobardona' iole zaštitili.

Nikako se, ovde, neće ustvrditi da ovo bejahu jedine u Ludoj kući vandijagnostične i policajno eskortirane konfinacije, dok se čekalo na trepet one zvezde–međašice kojim će biti označeno da će, od tad pa u godine, Luda kuća služiti – *in strictissimo sensu!* – sopstvenoj nameni (što je posle srpsko–turskog rata i staranjem moje malenkosti unekoliko ukarareno), ali niko vrat nije iskrivio, zvezdani taj mig poglédajući, niti od nestrpljenja usne izgrickao, čak ni g. Sima Pandurović, ovdašnje Gimnazije suplent i poet na glasu, lirično priklonjen ludničkom millieuru – u čemu bejaše i malo pomodnosti.

A u crnim ogledalima onog drugog sveta, gde ingénieur Gojmir plem. Rozzga sâm sa sobom može biti šahuje (ili senovitom Rósza Sándoru, svom ubiocu, tumači svu ispraznost bečarskog života), i Luda se kuća – u duševnom Hintergraundu, to jest: u neodredimosti snevačkog lanšdafta – *post mortem* ponekom valjda ukazuje, lepo izmajstorisana (onostrani Fusch g–dara Nikole St. Aškovića!) u svom umanjenom gabaritu, sred Friz–a od ovenčanih glava i prepleta ktitorski ispruženih dlanova: grostateka Miloša, nujnog Mihaela, grand–seigneuru Milana i nedoosečanog Aleksandra, srbijanskih kneževa i kraljeva od loze Obrenovića, pride dlani Petra Prvog Karađorđevića, kostobolnog povratnika iz epskog bajboka, uz krvava zapešća cazinskih mramornika i osačanskih argata (iz nigdine proježenih prazninom očiju Abidage i onog Radisava s koca, takode osenjenih prizvanika iz snova i priča), sve uz dobru i trepetno ushićenu veru kako ejdetičnom ovom ukazanju – na stvari: ponornoj ovoj epifaniji! – osobiti Stimmung daje razmuzika Melcelovog pedalnog orkestra (koji bi se tek u astralnoj objavi stekao tamo gde obrećen bejaše!), pod sluhističnom egidom morti i samog Cyrano de Bergeraca, premda bi se, u opisanim okolnostima, moglo računati jedino na takve razmuzike prelesnu doslutljivost – u ganutljivom *A–mol* treperenju.